

Broj komentara	Tekst Testa tri kriterijuma	Komentar Crnogorskog Telekom-a	Komentar Agencije
1.	S obzirom da maloprodajno tržište javno dostupnih usluga lokalnih i međumjesnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji nije sastavni dio nove Preporuke o relevantnim tržištima, a bilo je kao treće i peto tržište obuhvaćeno starom Preporukom, Agencija može vršiti vršiti ex-ante regulaciju ukoliko dokaže da su istovremeno zadovoljena sva tri kriterijuma. U slučaju da su zadovoljena sva tri kriterijuma (Test tri kriterijuma), Agencija će sprovesti postupak analize tržišta u skladu sa ZEK-om.	Zašto se ovdje govori o tržištu javno dostupnih usluga lokalnih i međumjesnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji kad je u pitanju Veleprodajno tržište pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža?	Prihvata se komentar, u pitanju je tehnička greška.
2.	Krajnji korisnici pristup u mobilnim mrežama, s ciljem korišćenja usluga, ostvaruju kupnjom SIM kartice od odabranog pristupnog operatora. SIM kartica, osim pristupa mreži, krajnjim korisnicima omogućava i upućivanje svih vrsta odlaznih poziva, obzirom da krajnji korisnici ne žele biti ograničeni u vrsti poziva koju žele uputiti. Korisnik, koji želi uputiti poziv iz mobilne mreže, prvenstveno mora ostvariti pristup mobilnoj mreži na način da postane postpaid korisnik (eng. <i>post-paid customer</i>) ili prepaid korisnik (eng. <i>pre-paid customer</i>). Korisnik od odabranog pristupnog operatora dobija prethodno navedenu uslugu odnosno uslugu koja uključuje pristup mreži i mogućnost odlaznih poziva	Korisnik dobija i druge mogućnosti pristupom mreži, ne samo mogućnost odlaznih poziva (dolazni pozivi npr.). Odlazni pozivi su opcija koju korisnik može, ali ne mora da koristi.	U cilju testa tri kriterijuma za ovo tržišta focus je na pristupu i odlaznim pozivima.
3.	U većini slučajeva korisnici su osjetljivi na cijenu usluge koju kupuju te na taj način	Mišljenja smo da se test tri kriterijuma mogao zaustaviti ovdje, barem kad je u pitanju usluga odlaznih poziva.	Cilj ovog dijela testa tri kriterijuma je bio da se pokaže da su pristup

	<p>ograničavaju operatore da podižu cijene svojih usluga. Vezano za tržište pristupa i započinjanja (originacije) poziva, za razliku od tržišta završavanja (terminacije) poziva, operatori nisu u mogućnosti povećavati cijenu svojih tarifnih paketa za postpaid korisnike i prepaid korisnike iz razloga što je velika vjerovatnoća da će korisnici, vidjevši više cijene, odlučiti promijeniti pristupnog operatora</p>	<p>Agencija je de facto utvrdila da korisnici, na maloprodajnom tržištu, imaju mogućnost izbora, te da operatori nisu u mogućnosti da djeluju u smislu povećanja cijena iz razloga postojanja efikasne konkurencije.</p> <p>Ako je takva situacija na maloprodajnom tržištu, i ako je kasniji zaključak da svi operatori koji rade u maloprodaji mogu da ponude veleprodajnu uslugu u kratkom vremenu i bez značajnih ulaganja, onda nema logičnog razloga da se ovakav stepen konkurentnosti ne odnosi i na veleprodajni segment čime dalji test kriterijuma br.2 gubi na smislu</p>	<p>mreži i usluga odlaznih poziva sastavni dio istog tržišta iz čega proizlazi da se svaka pojedina mobilna mreža ne može, kao kod tržišta završavanja (terminacije) poziva, smatrati odvojenim tržištem već da su sve mreže zajedno sastavni dio istog tržišta.</p>
4.	<p>Posljedično, navedeno povećanje cijene za operatore neće biti profitabilno iz razloga što viši prihod od maloprodajnih cijena neće pokriti gubitke koji će nastati zbog manje baze korisnika odnosno prelaska vlastitih korisnika na ostale operatore mobilnih mreža koji posluju na tržištu.</p> <p>Na osnovu prethodno navedenog, vidljivo je da su pristup mreži i usluga odlaznih poziva sastavni dio istog tržišta iz čega proizlazi da se svaka pojedina mobilna mreža ne može, kao kod tržišta završavanja (terminacije) poziva, smatrati odvojenim tržištem već da su sve mreže zajedno sastavni dio istog tržišta.</p>	<p>Nije jasno kako Agencija donosi zaključak da su pristup i usluga poziva sastavni dio istog tržišta. Korisnik ne može ni da terminira poziv ako nema pristup isto kao što ne može da napravi odlazni poziv.</p>	
5.	<p>Na osnovu navedenog navedenog, a uzimajući u obzir potrebu analize maloprodajnog nivoa kao temelja za određivanje tržišta na veleprodajnom nivou, i imajući u vidu da je usluga započinjanja (originacije) poziva preduslov za pružanje pristupa i javno dostupne telefonske usluge u mobilnoj</p>	<p>Valjda obratno, pristup je preduslov za započinjanje poziva (kao i za terminiranje uostalom)</p>	<p>Usvaja se ova primjedba, ali to ne utiče na smisao ovog pasusa.</p>

	<p>mreži krajnjim korisnicima, Agencija je razmotrila i druge načine komunikacije kao moguće zamjenske usluge pozivima iz mobilnih mreža te razmotrila je li se sve prethodno navedene vrste poziva i eventualne zamjenske usluge, koje su objašnjene niže u dokumentu, odnose na poslovne i rezidencijalne korisnike te postpaid korisnike i prepaid korisnike.</p>		
6.	<p>U trenutku kada korisnik ostvari pristup mreži on zapravo ostvari pristup koji mu omogućava i upućivanje poziva i slanje SMS poruka. SMS poruke se od poziva razlikuju u sljedećem:</p> <ul style="list-style-type: none"> - SMS poruka može prenijeti limitirani broj znakova po poruci (160 alfanumeričkih znakova); <p>Obzirom da u Crnoj Gori prosječan razgovor po korisniku traje oko dva minuta, Agencija je mišljenja da 160 znakova u poruci ne može biti zamjenska usluga prosječnom razgovoru koji traje oko tri minute.</p>	<p>Nedolsednost u podacima u vezi sa prosječnim trajanjem razgovora</p>	<p>Štamparska greška, ali ostaje konstatacija da SMS ne može biti zamjenska usluga za prosječnom razgovoru</p>
7.	<p>Iako svi postojeći operatori mobilnih mreža Crnogorski telekom ad. Podgorica, Telenor doo. Podgorica i M-Tel doo. Podgorica nude tarifne pakete za postpaid korisnike i prepaid korisnike, po mišljenju Agencije nije moguće razlikovati koji se tarifni paketi odnose na rezidencijalne, a koji na poslovne korisnike. Isto tako, i rezidencijalni i poslovni</p>	<p>Smatramo da mišljenje Agencije nije utemeljeno obzirom da se pravi jasna razlika između paketa koji se nude rezidencijalnim i poslovnim korisnicima ne samo u Cjenovniku ulusga CT-a već i na web stranici, u reklamnim kamanjama u medijima kao i obavjetenjima koje CT salje Agenciji</p>	<p>Iako postoje tarifni paketi za poslovne korisnike, ništa ih ne sprečava da koriste pakete za rezidencijalne korisnike.</p>

	<p>korisnici u mogućnosti su kupovati/koristiti tarifne pakete za postpaid korisnike i prepaid korisnike te prelaziti s jednih tarifnih pakete na druge bez ili sa vrlo malom dodatnom naknadom. U skladu s navedenim, Agencija će rezidencijalne i poslovne korisnike posmatrati kao dio istog maloprodajnog tržišta.</p>		
8.	<p>Međutim, kao što je prethodno u dokumentu navedeno da operatori usluge pristupa i odlaznih poziva nude kao povezane usluge iz razloga što krajnji korisnici ne bi bili u mogućnosti komunicirati ako ne ostvaruju pristup mreži i mogućnost započinjanja (originacije) poziva, mogućnost navedene zamjenjivosti u praksi je vrlo mala. Na osnovu prethodnog navedenog Agencija je mišljenja da usluge pristupa mreži i upućivanja poziva treba posmatrati kao dio istog maloprodajnog tržišta.</p>	<p>Netačan zaključak. Mogu samo da primaju pozive ako to žele</p>	<p>Tačno je da korisnik može primati pozive, ali se misli na komunikaciju, orginaciju poziva, što je i predmet ovog testa.</p>
9.	<p>Postoje četiri osnovna elementa koja su potrebna za pružanje mobilnih usluga na maloprodajnom nivou, a to su pristup mreži, započinjanje (originacija) poziva, usluga prenosa poziva (eng. <i>call conveyance</i>) te usluga završavanja (terminacije) poziva. Neki od ostalih dodatnih elemenata potrebnih za pružanje maloprodajnih mobilnih usluga uključuju signalizaciju i uslugu naplate.</p>	<p>U skladu sa prethodno datim komentarima: ako su potrebna 4 elementa za pružanje mobilnih usluga na maloprodajnom nivou, i ako je tržište terminacije već posebno tržište, po kom osnovu se pristup i odlazni pozivi tretiraju kao isto tržište?</p>	<p>Preporukom 2003/311/EC) ovo je definisano kao jedinstveno tržište broj 15</p>
10.	<p>Naime, na tržištu mogu postojati operatori koji pružaju maloprodajne usluge pristupa i odlaznih poziva putem veleprodajnih usluga pristupa</p>	<p>Smatramo da je zaključak Agencije pogrešan u dijelu usluga koje se pružaju za vlastite potrebe i to iz sljedećeg razloga: Analiza ukratko kaže da će Operator A,</p>	<p>Ovaj komentar ne daje argument zašto Agencija u određivanju ovog tržišta ne bi uključila usluge započinjanja (originacije)</p>

	<p>i započinjanja (originacije) poziva koju ostvaruju preko postojećeg operatora na tržištu.</p> <p>Ukoliko „operator A“, koji pruža veleprodajnu uslugu započinjanja (originacije) poziva, poveća cijenu iste, maloprodajna cijena usluge „operatora B“, koji veleprodajno od njega uzima uslugu pristupa i započinjanja (originacije), će se takođe povećati iz razloga što će „operator B“, na neki način morati, prebaciti povećanje veleprodajnih troškova na krajnje korisnike.</p> <p>Krajnji korisnici „operatora B“ će se suočiti s povećanjem cijene maloprodajne usluge temeljene na veleprodajnoj usluzi pristupa i započinjanja (originacije) poziva te će početi mijenjati tarifne pakete koje koriste na način da će ići na one tarifne pakete u kojima su povoljnije cijene. Cijene neće biti povoljnije za usluge koje se temelje na veleprodajnoj usluzi započinjanja (originacije) poziva, već na usluzi koja se pruža putem vlastite pristupne infrastrukture (eng. <i>self supply</i>).</p> <p>Slijedom navedenog, vidljivo je da na osnovu zamjenjivosti potražnje na maloprodajnom nivou dolazi do određenog pritiska na odluku „operatora A“ iz razloga što će, u slučaju povećanja cijene veleprodajne usluge započinjanja (originacije) poziva, korisnici „operatora B“ početi prelaziti na maloprodajne usluge drugih operatora što će zapravo „operatora A“ dovesti do smanjenja prodaje veleprodajne usluge pristupa i</p>	<p>ako podigne cijenu veleprodajne usluge smanjiti svoju prodaju i da će Operator B početi da tu uslugu kupuje od trećeg operatora (što je i logično). Medjutim, operator A može da podiže cijene bez rizika samo ako nema konkurencije u veleprodaji, a ako je ima onda je opisani scenario gubitka korisnika moguć. Dakle, ovdje je jedino važna konkurencija na veleprodajnom nivou, a ne dešavanja u maloprodaji.</p>	<p>poziva svih operatora na tržištu, koje se pružaju za vlastite potrebe u svrhu pružanja usluga krajnjim korisnicima.</p>
--	---	---	--

	<p>započinjanja (originacije) poziva.</p> <p>Drugim riječima, „operator B“ će veleprodajnu uslugu pristupa i započinjanja poziva početi kupovati od nekog drugog operatora koji, saglasno prethodno navedenom u dokumentu, djeluje na istom relevantnom tržištu.</p> <p>Na osnovu navedenog, Agencija je odlučila u određivanje tržišta uključiti i usluge započinjanja (originacije) poziva svih operatora na tržištu, koje se pružaju za vlastite potrebe u svrhu pružanja usluga krajnjim korisnicima.</p>		
11.	<p>Treba li usluga za vlastite potrebe (eng. self-supply) biti uključena u relevantno tržište zajedno s ostalim veleprodajnim uslugama koja se pruža trećoj strani?</p> <p>Agencija je mišljenja da je za operatore koju kupuju veleprodajno uslugu pristupa i započinjanja (originacije) poziva, u slučaju da operatori od kojih kupuju usluge povećaju cijene veleprodajnih usluga pristupa i započinjanja (originacije) poziva vrlo teško u kratkom vremenskom razdoblju odnosno u vremenskom razdoblju na koje se odnosi analiza početi nuditi navedene usluge preko vlastite infrastrukture. Naime, izgradnja vlastite pristupne mreže iziskuje visoka ulaganja ne osnovu čega Agencija zaključuje da ne postoji zamjenjivost na strani ponude.</p>	Nije jasna veza između datog objašnjenja i pitanja koje je postavljeno.	Iz objašnjenja se vidi da ne postoji zamjenjivost na strani ponude.

12.	<p>Na osnovu svega navedenog, Agencija je utvrdila da se relevantno tržište pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacijskih mreža sastoji od sljedećih usluga:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usluga omogućavanja svih vrsta pristupa od strane operatora mobilnih mreža (eng. <i>MNO</i>); • Usluga pristupa za vlastite potrebe i usluga započinjanja (originacije) poziva i SMS poruka u vlastitu mrežu i mreže drugih operatora koje se pružaju za vlastite potrebe. 	<p>Potrebno je u definiciji obima relevantnog tržišta koristiti precizniju formulaciju umjesto "svih vrsta pristupa"</p> <p>Smatramo da ga treba izuzeti iz već navedenih razloga</p>	<p>U analizi će biti date preciznije definicije, a usluge pristupa za vlastite potrebe I usluge započinjanja poziva su ranije razjašnjene.</p>
-----	--	---	--

13.	Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih barijera za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode	<p>GENERALNI KOMENTAR:</p> <p>Agencija koristi analizu zamjenjivosti ponude i potražnje na maloprodajnom tržištu da bi odredila dimenzije usluga veleprodajnog tržišta i to je u potpuno u redu i u skladu sa preorukama EK. Medjutim, tu se priča oko maloprodaje završava.</p> <p>Kad je jednom utvrdila dimenzije tržišta, Agencija je dužna da napravi test tri kriterijuma veleprodajnog tržišta pristupa i odlaznih poziva. Medjutim, agencija uopšte ne testira veleprodajno tržište (jer isto i ne postoji u Crnoj Gori) već testove sprovodi na maloprodjanom tržištu ispitujući postoje li barijere za ulazak na njega.</p> <p>Iako se ne slažemo skoro ni sa jednim zaključkom testova koje je Agencija sproveda u daljoj analizi maloprodjanog tržišta, smatramo da isti uopšte nisu relevantni kada je u pitanju tržište koje je trebalo testirati, a to je veleprodajno tržište pristupa i odlaznih poziva.</p> <p>Nije sporno da ako se eventualnim testovima, a potom i analizom maloprodajnog relevantnog tržišta utvrdi da isto nije dovoljno konkurentno, mogu se nametnuti određene obaveze i u velprodaji. Ali ne može se test tri kriterijuma za veleprodajno tržište sprovoditi na maloprodajnom tržištu i na osnovu njega ući u analizu relevantnog veleprodajnog tržišta.</p>	
14.	Strukturne barijere ulaska na tržište	<p>Dakle, ovdje ne bi trebalo da se govori o ulasku novih operatora na maloprodajno tržište jer to nije tema ove analize niti je to tržište koje se analizira.</p> <p>Ovaj test je trebao da utvrdi da li postoje barijere strukturne , pravne i regulatorne prirode da neko od tri maloprodajna operatora (ili neki četvrti što je više u domenu teorije) počne, u slučaju potražnje, da pruža veleprodajne usluge pristupa i odlaznih poziva.</p>	Agencija se ne saže sa ovom kostatacijom, jer postojeći operatori imaju sve uslove da pružaju ove usluge na veleprodajnom nivou ali to ne rade,tako je ovdje riječ o ulasku novog operatora.

15	<p>Shodno navedenom Agencija je mišljenja da na tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacionih mreža postoje visoke i trajne strukturne barijere za ulazak na tržište.</p>	<p>Kao što je rečeno, smatramo da se sprovedeni test uopšte ne odnosi na velprodajno tržište, ali se ne slažemo ni sa analizom koja je urađena za maloprodaju.</p> <p>Ulazak trećeg operatora je pokazao da te barijere ne postoje. Nadamo se da ovdje nije poenta dokazati da neko sa malim ulaganjima može da podigne mrežu za mjesec dana, već da li neki ozbiljni investitor ima prepreku da realizuje svoje planove o ulasku na tržište.</p> <p>U CG nema visokih a još manje trajnih prepreka za to. Niti je to stepen diversifikacije proizvoda, ni vertikalna integracija, niti postoje prepreke u razvoju distributivne mreže, niti monopola nad infrastrukturom od strane mobilnih operatora...</p> <p>Nacionalni roaming nije nešto što treba da "postoji" na papiru. Nacionalni roaming u CG ne postoji jer ga niko nije tražio. U slučaju potražnje sigurno je da bi se našao operator koji je spreman da ga ponudi, ali upravo činjenica da nije bilo tražnje govori da je novom operatoru s obzirom na veličinu teritorije isplativije i ne mnogo zahtjevno da u Crnoj Gori postavi svoju mobilnu mrežu.</p> <p>Ako je to jedini argument (a po navedenom izgleda da jeste) da u CG postoje TRAJNE i VISOKE strukturne prepreke za ulazak na tržište onda moramo da zaključimo da ovaj test nije sproveden na primjeren način i da je zaključak neprihvatljiv ni kada je u pitanju maloprodajno tržište, a o velprodajnom ovdje nema ni riječi.</p>	<p>Na tržištu gdje postoje 3 opearora teško da je ispatljivo da se usluga počne pružati tek nakon izgradnje cjelokupne mreže, pa ne postojanje ponude nacionalnog roaming Agencija smatra barijerom za ulazak na tržište.</p>
16.	<p>Shodno navedenom Agencija smatra da je, s obzirom da postoje strukturne barijere, da je ispunjen prvi kriterijum.</p>	<p>Već komentarisano u smislu da test prvog kriterijuma za veleprodajno tržište nije ni sproveden u ovoj analizi, a da je test koji je rađen za barijere vezane za maloprodajno tržište nije urađen na adekvatan način budući da nijedan od nabrojanih 8 kriterijuma nije ni analiziran, već je zaključak o strukturnim barijerama dat u jednoj rečenici uz argument da ne postoji nacionalni roaming i da svi operatori imaju svoje mreže.</p>	<p>Prethodno odgovoreno.</p>

		Imajući u vidu prethodne komentare, i činjenicu da Agencija nije dokazala da postoje strukturne barijere, smatramo da prvi kriterijum nije ispunjen u potpunosti. Stoga, ne mogu se izvesti zakljuci koje je Agencija dala u Nacrtu dokumenta.	
17.	Po mišljenju Agencije kod navedenog kriterijuma potrebno je provjeriti je li se tržište i dalje razvija ili su postojeći operatori zadovoljni sa svojom pozicijom na tržištu. Drugim riječima, prvo je potrebno utvrditi je li zaustavljen razvoj tržišta u smislu da su operatori zadovoljni sa svojim tržišnim udjelom te da su cjenovna kretanja stabilna odnosno ne postoji konkurencija na cjenovnoj osnovi, već se cijene održavaju na istom nivou duži vremenski period. Također, nakon utvrđivanja postojećeg stanja potrebno je utvrditi teži li tržište i u posmatranom vremenskom periodu prethodno navedenom.	Operator nikada nije zadovoljan tržišnim udjelom.	Na tržištu nije bilo značajnijih promjena.
18.	Agencija je prilikom utvrđivanja drugog, dinamičkog kriterijuma u obzir uzela sljedeće: Činjenica da je u relevantnom periodu učešće tri operatora ostalo na približno istom nivou, pri čemu nije postojala zainteresovanost za ulazak četvrtog operatora, ukazuje da stanje na relevantnom tržištu ne teži efikasnoj konkurenciji. Nezainteresovanost potencijalnih novih operatora je uslovljena i nepostojanjem mogućnosti nacionalnog rovinga u relevantnom periodu. Naime, potencijalni novi operator je onemogućen	Identično kao u prvom slučaju, Agencija testira maloprodajno tržište da bi utvrdila da li je velprodajno tržište dovoljno konkurentno? Dalji komentari CT-a se odnose na testiranje maloprodajnog tržišta koje nema uticaja na ono što je trebalo biti predmet testa tržišta datog u naslovu Visoki stepen penetracije u Crnoj Gori i nedostatak motiva četvrtog operatora da udje na tržište ne može se poistovjetiti sa nedostatkom efikasne konkurencije. Upravo naprotiv! Da li je negdje moguće da se podigne mobilna mreža bez značajanih inicijalnih troškova? Agencija cijelo vrijeme poistovjećuje razvoj efikasne konkurencije sa	Nije moguće, ali se korišćenjem usluge nacionalnog rovinga, znatno smanjuju inicijalna ulaganja, I otvara mogućnost za postepen

	<p>da koristi pogodnosti prilikom uspostavljanja sopstvene mreže, jer je primoran na značajne inicijalne troškove. S obzirom da postojeća tri operatora već posjeduju sopstvenu mrežu koja pokriva skoro cijelu Crnu Goru, sa približno stabilnim brojem korisnika, postoji mala vjerovatnoća da će potencijalni novi operator imati interesa da investira u izgradnju sopstvene mreže i ponuditi pri tom cijenu usluga koja će biti atraktivna dovoljno da privuče korisnike postojećih operatora.</p> <p>Shodno navedenom, Agencija smatra da na tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacionih mreža postoje visoke i trajne barijere razvoj efikasne tržišne konkurencije i da je ispunjen drugi kriterijum.</p>	<p>ulaskom 4-og operatora na tržište. Nijednom riječju nije analizirala trenutni nivo efikasnosti konkurencije između operatora (cjenovna kretanja, isl) , odnosno nije analizirala da li postoje barijere za sticanje tržišnog udjela! Tržišni udio može biti relativno stabilan i u odsustvu barijera. Agencija nije pokazala ni dokazala nijednu barijeru koja bi uticala na razvoj konkurencije među postojećim operatorima u maloprodaji i veleprodaji, opet ni riječi.</p>	<p>razvoj infrastrukture.</p>
19.	<p>Prema mišljenju Agencije, a kako je i dokazano u poglavljima 7.1., 7.2. i 7.3. ovog dokumenta, relevantno veleprodajno tržište pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz javnih mobilnih telefonskih mreža je podložno <i>ex ante</i> regulaciji i to iz razloga što su kumulativno zadovoljena sva tri kriterijuma mjerila iz tačke 3 Odluke o relevantnim tržištima usluga koja su predmet provjere ispunjenosti testa tri kriterijuma.</p>	<p>Ova poglavlja ne postoje</p> <p>Ponovo naglasavamo da Agencija u sprovođenju testa tri kriterijuma nije dokazala ispunjenost prva dva kriterijuma, te stoga nije ni mogla donijeti ovakav zaključak obzirom da je neohodno kumulativno ispunjenje tri kriterijuma.</p>	<p>Tačno, poglavlja su 3.1, 3.2 i 3.3.</p> <p>Agencija smatra da su ispunjena tri kriterijuma.</p>

Broj komentara	Tekst Testa tri kriterijuma	Komentar Telenor-a	Komentar Agencije
1.		<p>. Opsti komentar: Na websajtu Agencije je objavljeno da je "Agencija sprovela test tri kriterijuma na trzistima određenim Odlukom 0 relevantnim trzistima usluga ("Sl.list Crne Gore br 19/2011)", Medutim, u ovoj Odluci je pobrojano pet trzista, a na javnim konsultacijama su sarno cetiri trzista. Stoga Vas molimo da nas informisete koji su razlozi motivisali Agenciju da se, vec definisano trziste, iskljuci iz konsultacija odnosno kada Agencija namjerava da postupi u skladu sa pomenutom Odlukom. Posebno naglasavamo da je cinjenica da ni sve mjere iz prethodnog kruga analiza nijesu jos ni primijenjene, niti je analiziran njihov ucinak, poslije cega bi se eventualno mogla ustanoviti potreba za dodatnim analizama i mjerama.</p>	<p>Test tri kriterijuma za peto tržište je naknadno objavljen.</p>
2.		<p>Cinjenica je da je ovo trziste bilo sadrzano u Preporuci Evropske komisije 2003/311/EC, i da je izostavljeno u odgovarajucoj preporuci iz 2007, godine. Nije nam poznato da je urelevantnom periodu u Crnoj Gori postojala traznja na ovom trzistu, niti da je ona ikada postojala. Do danas nijedan potencijalni operator nije iskazao interesovanje prema Telenoru u vezi pristupa i originacije poziva, u smislu nacionalnog roaminga, ili kao MVNO. Ako bi se pojavio operator sa zahtjevom da mu se omoguci pristup i originacija poziva iz Telenorove mreze, rado bismo razgovarali 0 uslovima saradnje. S obzirom da u Crnoj Gori cak tri operatora imaju infrastrukturu (sto je vise nego npr. u razvijenijoj Sioveniji ili Norveskoj), ne vidimo razlog da</p>	<p>Agencija smatra da tražnja za nacionalnim roaming nije postojala jer nije bilo ponude</p>

		<p>u takvoj konkurenciji potencijalni operator, zainteresovan za pristup i originaciju, ne bi mogao dobiti zadovoljavajuću ponudu od postojećih operatora. Cijenimo da na ovom tržištu uopšte nema potrebe za regulacijom, sve dok se ne utvrdi da postoji realna tražnja I da potencijalni operator ne može dobiti konkurentnu ponudu od crnogorskih mobilnih operatora. S tim u vezi se postavlja pitanje kako Agencija namjerava da odredi operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu, gdje do sada ni tražnja nije iskazana.</p> <p>Imajući u vidu gore navedeno, cijenimo da na ovom tržištu regulatorna intervencija uopšte nije potrebna.</p>	
3.	<p>Na osnovu svega prethodno navedenog vidljivo je da se maloprodajne usluge pristupa i poziva (javno dostupna telefonska usluga u mobilnim mrežama), koje se po svojim tehničkim karakteristikama zasnivaju na veleprodajnoj usluzi pristupa i započinjanja (originacije) poziva, odnose na pristup i sve vrste poziva krajnjeg korisnika iz mobilnih mreža, a to su:</p> <p>10</p> <ul style="list-style-type: none"> - pristup u mobilnoj mreži; - pozivi na geografske brojeve; - pozivi na negeografske brojeve (usluge s dodanom vrijednosti); - pozivi na brojeve u mobilnim mrežama; - pozivi na brojeve posebnih službi i usluga (kratki kodovi); - pozivi na međunarodne brojeve; - pozivi iz inostranstva (eng. international roaming calls). 	<p>Na strani 10 predviđeno je da su pozivi iz inostranstva nazvani international roaming calls.</p> <p>Vjerujemo da je u pitanju omaska, ali ipak molimo Agenciju za objasnjenje iz razloga što se međunarodni roaming ionako smatra posebnim tržištem, shodno preporuci Evropske komisije iz 2002.</p>	<p>Roaming se smatra posebnim tržištem pa nije dalje ni razmatrano.</p>
4.	<p>3.1.1 Strukturne barijere ulaska na tržište</p> <p>Na osnovu Preporuke Evropske komisije iz 2002. Godine, regulatornim tijelima prilikom određivanja postoje li na tržištu</p>	<p>Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih barijera za ulazak na tržište, strukturne, pravne i regulatorne prirode</p> <p>Kriterijum uključuje dva segmenta (strukturne barijere</p>	<p>Na tržištu gdje postoje 3 operatora teško da je isplativo da se usluga počne pružati tek nakon izgradnje cjelokupne</p>

	<p>visoke i trajne barijere ulaska mogu pomoći sljedeći kriterijumi koji ne moraju biti kumulativno zadovoljeni:</p> <ul style="list-style-type: none"> · tehnološka prednost ili nadmoć; · nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke barijere razvoju infrastrukturne konkurencije; · jednostavan ili povlašćen pristup tržištima kapitala ili novčanim izvorima; · ekonomija opsega; · ekonomija razmjera; · stepen vertikalne integracije; · prepreke razvoju distributivno-prodajne mreže; · stepen diversifikacije proizvoda. <p>S obzirom da na tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacionih mreža su zastupljena tri operatora, koji imaju sopstvenu infrastrukturu i pokrivaju cijelu teritoriju Crne Gore, a imajući u vidu da u relevantnim period nije postojao nacionalni roming, potencijalni novi operator bi imao značajnu barijeru prilikom uspostavljanja sopstvene mreže.</p> <p>Shodno navedenom Agencija je mišljenja da na tržištu pristupa i započinjanja (originacije) poziva iz mobilnih javnih komunikacionih mreža postoje visoke i trajne strukturne barijere za ulazak na tržište.</p>	<p>ulaska na trziste i pravne i regulatorne barijere ulaska na trziste), a nas komentar se odnosi na strukturne barijere ulaska na trziste. Prethodno napominjemo da je Agencija u pogledu tacke 3.1.2 (pravne ili regulatorne barijere ulaska na trziste) konstatovala "da ne postoje visoke i trajne pravne ili regulatorne barijere ulaska na trziste". Znaci da bi prvi kriterijum bio ispunjen kao preduslov za dalje sprovođenje analize trzista, neophodno je da segment koji se odnosi na strukturne barijere ulaska na trziste (tacka 3.1.1) bude u znacajnoj mjeri ispunjen. U tacki 3.1.1 navodi se 8 podkriterijuma koji treba da se prethodno zadovolje da bi prvi kriterijum testa tri kriterijuma bio ispunjen. Iako se u dijelu teksta pod tackom 3.1.1 kaze da predmetni podkriterijumi ne moraju biti kumulativno ispunjeni, realno je bilo za očekivati da je zadovoljen znacajan dio podkriterijuma (bar vise od polovine) da bi se moglo konstatovati da postoje strukturne barijere ulaska na trziste odnosno da je ispunjen prvi kriterijum kao preduslov za prethodnu regulaciju relevantnog trzista. Umjesto realnog obrazloženja po svim navedenim podkriterijumima, imamo nedovoljno obrazloženi zaključak da "postoje visoke i trajne strukturne barijere za ulazak na trziste". Kao obrazloženje za ovakav zaključak navodi se da su na trzistu pristupa i započinjanja poziva iz mobilnih mreža zastupljena tri operatora, koji imaju sopstvenu infrastrukturu i pokrivaju cijelu teritoriju Crne Gore, što je više nego nedovoljno obrazloženje za</p>	<p>mreže, pa ne postojanje ponude nacionalnog roaming Agencija smatra barijerom za ulazak na tržište.</p>
--	--	---	---

		<p>donosenje jedne ovako značajne odluke. Naime, sarna konstatacija o izgradnji infrastrukture sva tri operatora na cjelokupnoj geografskoj teritoriji ne može predstavljati barijeru za ulazak na tržište.</p> <p>Misljenja smo da upravo suprotno, to sarno može olakšati ulazak na tržište novog operatora iz razloga što je na ovaj način novi operator postepen visokih inicijalnih troškova koji bi se odnosili na izgradnju infrastrukture potrebne za uspostavljanje sopstvene mreže. U skladu sa važećim Pravilnikom o zajedničkom korišćenju telekomunikacione infrastrukture (Sl.list RCG 65/05) svi telekomunikacioni operatori su obavezni da svoju postojeću infrastrukturu stave na raspolaganje drugim operatorima, što znači da novi operator može koristiti postojeću infrastrukturu za postavljanje svoje opreme i uređaja na cjelokupnoj teritoriji Crne Gore što značajno umanjuje troškove uspostavljanja sopstvene mreže za sve nove mobilne operatore. Takođe podsjećamo da je na raspolaganju novih mobilnih operatora i infrastruktura Radio difuznog centra. U tom pogledu smatramo da bi bila korisna inicijativa Agencije da regulise postojeće cijene izdavanja u zakup infrastrukture RDC-a, umjesto da se kroz institut prethodne regulacije relevantnog tržišta vrši ocjena efikasnosti tržišne konkurencije na predmetnom tržištu.</p>	
5.		<p>Na strani 19 je definisano da je nepostojanje nacionalnog roaminga u relevantnom periodu visoka i trajna strukturna barijera prilikom uspostavljanja sopstvene mreže. Zelim da podsjetimo da</p>	<p>Na tržištu gdje postoje 3 operatora teško da je isplativo da se usluga počne pružati tek nakon izgradnje cjelokupne mreže, pa ne postojanje</p>

		<p>su i drugi i treći operator na crnogorsko tržište usli bez nacionalnog roaminga (nisu ga ni zahtijevali!), i da im to nije predstavljalo barijeru, pa se nameće pitanje zasto bi to predstavljalo barijeru sada. Dozvoljavamo da bi to mogla biti barijera u nekim drugim drzavama ali u uslovima gdje su operatori do sada uspijevali da podignu kompletnu pristupnu mrežu u roku od par mjeseci, nedostatak nacionalnog roaminga ne može biti značajnija prepreka.</p>	<p>ponude nacionalnog roaming Agencija smatra barijerom za ulazak na tržište.</p>
6.	<p>Činjenica da je u relevantnom periodu učesće tri operatora ostalo na približno istom nivou, pri čemu nije postojala zainteresovanost za ulazak četvrtog operatora, ukazuje da stanje na relevantnom tržištu ne teži efikasnoj konkurenciji. Nezainteresovanost potencijalnih novih operatora je uslovljena i nepostojanjem mogućnosti nacionalnog rominga u relevantnom periodu.</p> <p>Naime, potencijalni novi operator je onemogućen da koristi pogodnosti prilikom uspostavljanja sopstvene mreže, jer je primoran na značajne inicijalne troškove. S obzirom da postojeća tri operatora već posjeduju sopstvenu mrežu koja pokriva skoro cijelu Crnu Goru, sa približno stabilnim brojem korisnika, postoji mala vjerovatnoća da će potencijalni novi operator imati interesa da investira u izgradnju sopstvene mreže i ponuditi pri tom cijenu usluga koja će biti atraktivna dovoljno da privuče korisnike postojećih operatora.</p>	<p>Na strani 22 se zaključuje da su postojeći operatori zadovoljni svojom pozicijom na tržištu. Ovako uprosćen zaključak, bez prpratnog obrazloženja i relevantnih podataka, a sa dalekoseznim posljedicama, govori da su nedovoljno uzete u razmatranje stvarne okolnosti koje vladaju na crnogorskom tržištu. Operatori u Crnoj Gori posluju u uslovima krize i trzista koje se iz godine u godinu smanjuje, dok se sa druge strane sve više uvecavaju finansijke obaveze operatora prema regulatoru, pa ne razumijemo na kojem zadovoljstvu operatora se zasniva predmetna analiza. Polazeći od gore navedenog smatramo da ispunjenost prvog od tri kriterijuma nije dokazana.</p>	<p>Na tržištu nije bilo značajnijih promjena.</p>
7.	<p>Činjenica da je u relevantnom periodu učesće tri operatora ostalo na približno istom nivou, pri čemu nije postojala zainteresovanost za ulazak</p>	<p>Drugi kriterijum: struktura trzista ne teži razvoju efikasne trzisne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira.</p>	<p>Na tržištu nije bilo značajnijih promjena. Agencija smatra da je nezainteresovanost potencijalnih novih</p>

	<p>četvrtog operatatora, ukazuje da stanje na relevantnom tržištu ne teži efikasnoj konkurenciji. Nezainteresovanost potencijalnih novih operatatora je uslovljena i nepostojanjem mogućnosti nacionalnog rominga u relevantnom periodu.</p> <p>Naime, potencijalni novi operator je onemogućen da koristi pogodnosti prilikom uspostavljanja sopstvene mreže, jer je primoran na značajne inicijalne troškove. S obzirom da postojeća tri operatatora već posjeduju sopstvenu mrežu koja pokriva skoro cijelu Crnu Goru, sa približno stabilnim brojem korisnika, postoji mala vjerovatnoća da će potencijalni novi operator imati interesa da investira u izgradnju sopstvene mreže i ponuditi pri tom cijenu usluga koja će biti atraktivna dovoljno da privuče korisnike postojećih operatatora.</p>	<p>Na strani 22 se zaključuje da su cjenovna kretanja stabilna, sa nedovoljno argumenata koji to potvrđuju. Na istoj strani je utvrđeno da je učesce tri operatatora ostalo na približno istom nivou, što je takođe sporno, pa bi ga valjalo dokumentovati podacima.</p> <p>Na osnovu izloženog, cijenimo da ispunjenje drugog kriterijuma nije dokazano, jer brojani podaci nisu korišćeni ni za analizu cjenovne stabilnosti, niti za analizu tržišnog učesca.</p> <p>Ovako površna analiza se može odnositi na bilo koju državu, a ne samo na Crnu Goru. Smatramo da Agencija treba slijediti primjer Evropske komisije (pogledati Explanatory Note uz preporuku iz 2007) gdje je navedeno da drugi kriterijum nije ispunjen te je stoga ovo tržište isključno iz spiska relevantnih tržišta, a test trećeg kriterijuma u istoj analizi nije ni raden. Cijenimo da bi se ista argumentacija mogla primijeniti i na crnogorsko tržište.</p> <p>Najmanje sto očekujemo od Agencije je da objasni u analizi u čemu se to crnogorsko tržište mobilne originacije razlikuje od velike većine evropskih tržišta.</p>	<p>operatatora uslovljena nepostojanjem mogućnosti nacionalnog rominga u relevantnom periodu</p>
8.		<p>3. Treći kriterijum: primjena relevantnih propisa o zaštiti konkurencije sama po sebi ne omogućava na odgovarajući način uklanjanje nedostataka na tržištu.</p> <p>Smatramo da s obzirom da Uprava za zaštitu konkurencije do sada nikada nije imala potrebu da djeluje na ovom tržištu, to samo po sebi dokazuje da relevantni propisi iz oblasti zaštite konkurencije do sada nijesu bili ni primijenjeni u praksi, pa nema nikakvog razloga da se sumnja da oni nisu dovoljni za uklanjanje nedostataka na</p>	<p>Agencijaje prihvatila mišljenje nadležnog državnog organa</p>

		<p>trzistu. Stoga, misljenja smo da ni treci kriterijum nije ispunjen.</p> <p>Imajuci u vidu da, po nasem misljenju, nijedan od tri kriterijuma nije ispunjen, a trebalo je da budu ispunjena sva tri kriterijuma, cijenimo da nema uslova da veleprodajno trziste pristupa i zapocinjanga poziva iz javnih telefonskih mreza bude podvrgnuto ex-ante regulaciji.</p> <p>Zelimo da ukazemo da se u analizi koristi terminologija koja je cesto razlicita od terminologije u Zakonu o elektronskim komunikacijama, sto dovodi do brojnih nejasnoca u razumijevanju.</p>	
--	--	--	--